

УДК 330.1: 658.009.12

Бондаренко В.М., молодший науковий співробітник Закарпатського регіонального центру соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України, викладач ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Надь Н.М., к.е.н., доцент ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

СУТЬ МОНІТОРИНГУ ТА ДІАГНОСТИКИ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена аналізу еволюції та підходів до визначення суті понять «моніторинг» та «діагностика». На основі проведеного дослідження дано авторське визначення діагностики та моніторингу життєздатності підприємства. Розкрито різницю між суттю цих понять.

***Ключові слова:** моніторинг, діагностика, життєздатність, підприємство.*

Ефективність функціонування підприємства в ринкових умовах напряду залежить від систематичності та своєчасності здійснення моніторингу і діагностики його діяльності. Від своєчасності та достовірності проведення зазначених досліджень, а також розробки на їх основі необхідних стратегій, залежить і рівень життєздатності підприємства. Особливої актуальності це набуває в період економічного спаду, коли важливе значення має не стільки забезпечення довготривалого розвитку підприємства, скільки своєчасне діагностування кризи на фірмі та впровадження відповідних стратегій виживання.

Методологія дослідження побудована на використанні діалектичного методу пізнання та системного підходу до аналізу еволюції понятійного апарату теорії діагностики підприємства.

Мета дослідження — обґрунтувати економічну суть моніторингу та діагностики життєздатності, як інструментів управління підприємством.

У літературних джерелах визначилася низка підходів до суті терміну «діагностика». Найбільш ґрунтовними і сучасними є дослідження авторів Мороз О.В., Сметанюк О.А. [1, с. 167], які дослідили діагностику як елемент антикризового управління, доповнили основні напрямки дослідження діагностики, визначили її основні функції. Крім того, автори цього дослідження визначили декілька підходів до суті діагностики, її функцій, видів. В результаті

дослідження ними визначено власне тлумачення суті діагностика, яке зводиться до того, що діагностика «...повинна забезпечувати прийняття випереджуючих управлінських заходів з метою запобігання виникнення нових проблем у розвитку та підвищення ефективності системи управління в цілому». Тобто, саме за результатами діагностики підприємства приймаються управлінські рішення.

Сайфуліна Р. та Шеремет А. [2], на відміну від попередніх авторів, під діагностикою розуміють «аналіз фінансового стану підприємства, який передбачає оцінку динаміки структури статей бухгалтерського балансу...». Таким чином, це поняття є вужчим, ніж попереднє, оскільки охоплює тільки оцінку фінансового стану і залишає поза увагою процес вироблення механізму управлінських рішень.

Окремі автори виділяють такий термін як «діагностика кризових ситуацій», що у даному випадку можна прирівняти до «діагностики нежиттєздатності (банкрутства)». Істоміна Т.А. [3, с. 6] визначає, що метою діагностики є «встановлення типу кризової ситуації, а задачею — ідентифікація видів криз на основі використання системно-матричного підходу». Однак, зазначення про використання конкретного підходу в діагностиці всіх підприємств є дещо обмеженим, оскільки в окремих випадках слід використовувати різні комбінації математичних методів аналізу.

Сокирницька І.Г. [4, с. 7]. Верба В., Решетняк Т. Е., [5, с. 124], Коротков, А. Веляєв, Д. Валовой [6, с. 146], Степаненко О. [7, с. 5] зазначають, що діагностика — це процес виявлення проблем, вузьких місць, слабких ланок підприємства. Фомін Я. під діагностикою кризового стану підприємства визначає «процес прийняття двох альтернативних рішення про наявність чи відсутність кризової ситуації...» [8, с. 16].

Із суті поняття «діагностика», якого надавали йому різні автори, слідує, що основною метою діагностики має стати виявлення проблем на підприємстві у тій чи іншій сфері діяльності. Кожна зі сфер застосування діагностики і визначає її вид. Тобто, якщо дослідник діагностує операційну діяльність, то отримуємо операційну діагностику; фінансову діяльність — фінансову діагностику і т.д.

Особливу увагу слід звернути на визначення Вартанова А., [9, с. 9] який чітко і логічно визначає різницю між «економічним аналізом», (який часто прирівнюють до діагностики) і «діагностикою підприємства». Він говорить: «на відміну від економічного аналізу, який направлений на вивчення динаміки економічних показників, діагностика дозволяє ще й виявляти структуру зв'язків між цими показниками, щільність та динаміку цих зв'язків». Таке визначення чітко структурує всі функції економічного аналізу і діагностики. Логічно можна зробити висновок, що методами економічного аналізу є балансовий метод, структурний, коефіцієнтний та інші, які констатують стан підприємства у тій чи

іншій сфері, а методами діагностики мають бути регресійний аналіз та інші види математичних методів, що передбачають оцінку тісноти та щільності зв'язків між індикаторами, які найкраще характеризують стан підприємства.

Виходячи з проведеного теоретичного аналізу, діагностику життєздатності можна визначити, як процес визначення основних проблем недостатнього ефективного використання потенціалу підприємства та можливостей його підвищення, виявлення визначальних факторів життєздатності та щільності зв'язків між ними з метою прогнозування розвитку підприємства у майбутньому.

Основною метою діагностики життєздатності є інформаційно-аналітичне забезпечення процесу формування стратегії фірми.

Фомін Я. зазначає, що «система діагностики здійснює безперервний нагляд — моніторинг діяльності підприємства і слідує за її основною тенденцією» [8, с. 16], тобто ці два терміни є взаємодоповнюючими і повинні, на підприємстві діяти в комплексі.

Термін моніторинг в економіці підприємства є менш розповсюдженим, однак є дієвим інформаційно-аналітичним інструментом оцінки впливів факторів зовнішнього середовища на підприємство. Тобто, моніторинг стане інструментом визначення адаптивності або чутливості підприємства по відношенню до зовнішніх умов.

Загалом, термін «моніторинг» походить від «monitor» (лат.) — «попереджуючий» та «monitoring» (англ.) — «контроль». Термін «моніторинг» для позначення цілеспрямованого спостереження за одним або більше об'єктами деякої системи в просторі і в часі з'явився тільки в XX столітті, хоча цілі, принципи і методи моніторингу використовувалися з тих пір, як у практику увійшов термін «управління» [10]. Тим не менше, на сьогоднішній момент склалося декілька підходів до визначення його суті. Практично всі автори визначили моніторинг як процес спостереження, однак існують окремі розбіжності щодо об'єктів та кінцевих цілей проведення моніторингу.

Білецький В.С. [11], Галіцин В.К. [10], Соколова Н.М. [12, с. 10] та автори Бізнес словника [13] зазначили, що об'єктом спостереження (моніторингу) є процес, а Педченко Н.С. [14, с. 6], Бондарчук Н.В. [15, с. 6], Воловик І.А. [16, с. 15] — окремий об'єкт дослідження.

Отож, трактування останньої групи авторів можна визначити як більш загальний, оскільки об'єктом дослідження моніторингу може виступити не тільки окремий процес, але і механізми, ресурси, стан і т.д.

Болквадзе І.Р. [17] визначив моніторинг, як «інформаційно-аналітичний інструмент, яким пов'язує між собою реальний сектор економіки і банківську систему і призначений для вироблення раціональних рішень...», тобто

моніторинг слугує ефективним інструментом прийняття рішень, що є однією зі сфер менеджменту підприємства.

Наближеним до цього визначення є тлумачення моніторингу, що подане у Словнику по правах людини [18], де функції моніторингу зводяться лише до систематичного збору і обробки інформації.

Воловик І.А. [16] також, визначає моніторинг «як інструмент інформаційного забезпечення процесу оперативного й стратегічного управління підприємством», чим також підтверджує інформаційно-аналітичні функції моніторингу.

Таким чином, автори вищезазначених підходів вважають, що результати моніторингу дозволяють ефективно управляти, приймати раціональні рішення, тобто його основна ціль — це оптимізація управління підприємства.

У визначеннях моніторингу зустрічалися і такі кінцеві цілі, як визначення тенденцій і прогнозування розвитку [11], [12], [15], [16], відхилення факту від плану [11], [14], оцінка впливу дії зовнішнього середовища [13], [17], [19], [14], оперативна діагностика [19] (сигналізування про негативні тенденції у діяльності підприємства).

Саме тому, моніторинг життєздатності — це методика і система безперервного спостереження за життєздатністю підприємства, що дозволяє виявити ступінь впливу дії зовнішнього середовища та визначати рівень адаптивності підприємства до нього.

На основі аналізу існуючих підходів та осмислення суті понять діагностики і моніторингу життєздатності підприємства визначено, що саме діагностика життєздатності визначає основні, проблеми недостатнього ефективного використання внутрішніх резервів підприємства, тоді як моніторинг визначає більше вплив на підприємство зовнішнього середовища та можливості його пристосування до нього.

Список використаних джерел:

1. Мороз. О.В., Сметанюк О.А. Фінансова діагностика в системі антикризового управління на підприємствах. Монографія. — Вінниця: УНІВЕРСУМ — Вінниця, 2006. — 167 с.
2. Шеремет А.Д., Сайфуліна Р.С. Методика фінансового аналізу. — М.: ИНФРА — М., — 1996. — 176 с.
3. Діагностика кризових ситуацій а процесі управління реструктуризацією підприємства. Автореф. дис. кандидата екон, наук: 08.06.01/ Істоміна Т.А.; Харківський державний економічний університет. — Харків, 2002. — 15 с.
4. Економічна діагностика та управління фінансовим забезпеченням підприємства. Автореферат дис. кандидата екон. наук: 08.06.01/ Сокиринська

- І.Г.; Національна металургійна Академія України. — Дніпропетровськ — 2004. — 21 с.
5. Верба В.А., Решетняк Т.І. Організація консалтингової діяльності. — Київ, 2000. — 241 с.
 6. Антикризисное управление. Учеб. для студентов вузов, обучающ. по экон. спец. / Э.М. Коротков, А.А. Беляев, Д.В. Валовой и др.; Под ред. Э.М. Короткова; Гос. Ун-т Упр. — М.ИНФРА — М. 2001 — 432 с.
 7. Степаненко О.А. Діагностика в управлінні маркетинговою діяльністю підприємства. — Автореф. канд. економічних наук: 08.06.02 — Одеський державний економічний університет. — Одеса, 1999 — 19 с.
 8. Фомин Я.А. Диагностика кризисного состояния предприятия: Учеб. для вузов. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 349 с.
 9. Вартанов А.С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология. — М.: Финансы и статистика, 1991. — 81 с.
 10. Моделі та технології систем моніторингу в економіці. Автореф. доктора економічних наук за спеціальністю: 08.03.02. Галіцин В.К. — Київський національний економічний університет. — Київ, 2001. — 30 с.
 11. Мала гірнича енциклопедія / За ред. В.С. Білецький. — «Гірничого енциклопедичного словника», 2007р. — 670 с. // uk.wikipedia.org/
 12. Антикризисний моніторинг підприємств дорожньої галузі. Автореферат кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.06.01. Соколова Н.М. — Національний транспортний університет. — Київ, 2006. — 21 с.
 13. Бизнес словарь // Мир словарей // mirslovari.com/content_biz/Monitormg-7942.html
 14. Моніторинг фінансової конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості на регіональному рівні (на прикладі м'ясної промисловості). Автореферат кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.04.01. Педченко Н.С. — Українська академія банківської справи. — Суми, 2004. — 19 с.
 15. Моніторинг производственных расходов в переработке сельскохозяйственных продуктов. Автореф. кандидата экономических наук Бондарчук Н.В. по специальности: 08.07.02 — Харьковский национальный аграрный университет им. В.В. Докучаева. — Харьков, 2004. — 19 с.
 16. Моніторинг економічного розвитку сільськогосподарських підприємств в умовах ринкових перетворень. Автореферат кандидата економічних наук за спеціальністю: 08.06.01. Воловик І. А. — Харківський національний аграрний університет. — Харків, 2005. — 20 с.

17. Болквядзе И.Р. Концепция системы мониторинга экономического состояния промышленного предприятия // www.cfin.ru/bandurin/article/sbrn05/index.shtml
18. Словарь по правам человека // www.hro.org/editions/glossary/12/monitor.htm
19. Савчук В.П. Мониторинг текущего состояния предприятия // Финансовый директор. — 2004. — №1 // www.kareta.com.ua/

***Annotation.** The article is devoted to the analyses of the evolution and approaches to the definition of the essence of monitoring and diagnostic. The complex author's definition of diagnostic and monitoring of enterprise' viability on the bases of conducted research is given. The difference between the essences of these concepts is discovered.*

***Key words:** monitoring, diagnostician, analyze, viability, enterprise.*

УДК 658.5; 658.012.2

Анчел О.С., ДВНЗ «Київський національний, економічний університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ

РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПОТОКОМ СТВОРЕННЯ ЦІННОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПУ ОПЕРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ КОНДИТЕРСЬКИХ КОМПАНІЙ

В статті розглядаються особливості потоків створення цінностей в кондитерських компаніях. Запропоновано підхід щодо розробки механізму управління потоками залежно від ієрархічного рівня операційної системи. Надано пропозиції відносно групування потоків для оптимізації моделей управління.

***Ключові слова:** цінність, потік створення цінності, операційна система, механізм управління потоком.*

Сучасний стан ринкових відносин зумовлює зміни в особливостях функціонування всіх їх учасників. Так, для споживачів вже недостатнім є звичайне надання бажаної продукції, а для виробника стійкість його конкурентної позиції не може бути забезпечена лише збільшенням обсягів виробництва чи розширенням асортименту. Особливо гостро ці зміни відчуватимуться в умовах кризових явищ в економіці країни. Адже це обумовить